

OPVOEDING EN ONDERWIJS.

Moelijke Schoolvragen.

Historisch belicht.

Een der moeilijke onderwijskundige vragen, nog steeds niet opgelost, is in hoeverre de school met de burgerlijke overheid in verband heeft te staan. Bij de opkomst van de vrije school, scheen ze opgelost te zijn in dezen zin, dat de school gesticht en onderhouden, geregeld en bestuurd dient te worden door de plaatselijke autoriteiten, met oppertoezicht van den Staat.

Voor hen, die gelooven, dat de beginselen van een waarachtige opvoeding ons gegeven zijn in Gods Woord, en het onderwijs gegeven moet worden als uiting van het kinderlijk geloof in den Christus der Schriften, bracht deze opvatting een moeilijkheid te meer.

Langeaantwoordig toch was een belangrijk deel van het Nederlandsche volk van dat geloof vervreemd. Zij die de leiding hadden waren mannen der „Verlichting“, der Aufklärung. Zij achtten een eenvoudig aannemen der Heilige Schrift bekrompenheid, achterlijkheid, duisternis, behoorend tot de „nachtschool“.

Het leerstellig onderwijs, tot toen het pit van het Onderwijs, werd sinds 1830 uit de school gebannen en met behoud van den vorm, den schijn, hadden ze den geest, het wezen der school van hun opvattingen doordrongen. En nadat dit bereikt was, hadden ze de school gebruikt om de andersdenkenden tot hun opvattingen te bekeeren. Zij waren verlicht en die het niet waren en niet wilden zijn, zouden toch de zegeningen van hun verlichting ontvangen. Het „Dwingt ze om in te gaan“ werd door de mannen van Vrijheid, Gelijchheid, Broederschap zoo kras mogelijk in praktijk gebracht.

Tegen dien stroom moesten de vrienden uit den Reveilkring oproeien. In dien stroom moesten ze hun richting kiezen en hun houding bepalen. Wij die een kleine honderd jaar later leven, wij kunnen ons niet meer voorstellen, welke moeilijkheden dat wel met zich meebrengt.

Eenzijds konden ze niet los komen van de idee, dat de Overheid de scholen moest stichten en besturen. Zij moesten nog winnen de gedachte, dat de school aan het gezin, het onderwijs aan de Maatschappij behoort. Dit betrouwt ons, omdat de invloedsfeer van de Overheid toen zooveel beperkter was, en aan de Maatschappij zooveel werd overgelaten dat thans aan den Staat kwam. Maar ideeën zijn sterk en beheerschen het leven. Toenertijt was het de gedachte, dat de school zaak en taak van de Overheid was.

Doch wel doordrongen was de kring van het Reveil, met die der Afseiding, later der Christelijk Gereformeerden en der Vrienden der Waarheid, van dit ééne, dat, het kostte wat het moest kosten, de school waar hun kinderen onderwezen werden, een Christelijke School moest zijn en de onderwijzers mannen vol des geloof en des Heiligen Geestes behoorden te zijn.

Maar hoe moest het dan met de kinderen der andersdenkenden? Men kon zich niet voorstellen een toestand zonder een gemengde Staatsschool. Hoe moest de geest van het onderwijs op die gemengde school met kinderen van Protestanten en Roomschen, van Biedereverders en Schriftgeleuvigen zijn?

Voor de Joden begon men een begin van oplossing te zien. Tot de openbare scholen en tot die van het Nut werden ze niet toegelaten. Vrij algemeen stond men voor, dat zij een eigen school hadden. Met medewerking van alle autoriteiten werd dan ook reeds in Augustus

1815 in Groningen een school uitluitend voor Joodsche kinderen gesticht.

Feitelijk was deze de eerste bijzondere, vrije school, naast de toen nog oppermachtige Openbare Staatsschool. Groen van Prinsterer stond tot ongeveer 1830, en opnieuw na 1870, voor, dat wat aan de Joden werd toegestaan, ook aan de geloovige Protestanten en aan de Roomschen mogelijk moest gemaakt worden, echter met dien verstande, dat de school de Staatsschool bleef en deze gesplitst werd naar de godsdienstige gezindten. Daarmee zouden de groote sieden allereerst gebaat zijn. En in streken waar heel de bevolking van een en dezelfde godsdienstige richting was, zou het openbaar onderwijs in overeenstemming daarmee gegeven worden.

Dan bleven er over de dorpen en gebuchten, waar de school te klein was om splitsing toe te laten en de bevolking toch gemengd was.

Daar wilde Groen een school zoo neutraal mogelijk, een school die zich van alle godsdienst-onderwijs moest onthouden, omdat het haar onmogelijk was, wegens het gemengd karakter der bevolking, om op te leiden tot het Christelijk geloof, of zelfs alle Christelijke deugden.

Het karakter der gemengde school, ziedaar opnieuw een moeilijk vraagstuk. Er waren en er zijn er nog, die het „Dwingt ze om in te gaan“ aldus opvatten, dat ze willen, dat het onderwijs op de Staatsschool doordrongen zal zijn van de waarheid der Schriften naar de opvatting der drie formulieren van eenigheid, en dat alle burgers van Nederland voor hun kinderen daarvan gebruik zullen maken.

Groen wilde de Staatsschool zich doen richten naar de godsdienstige overtuiging der ouders, voor zoover niemand in zijn godsdienstige opvattingen gekrenkt werd, en voor zoover ze gemengd moest zijn — we zagen het reeds — zoo neutraal mogelijk.

Voor zulke scholen moest het woord Christelijk uit de Schoolwet verdwijnen, omdat het een misleidend karakter had. Mr. Van der Bruggen, Beets o.a. wilden ook voor de gemengde school dit woord Christelijk behouden, in de hoop, dat het veel kwaad zou voorkomen en opening zou geven, dat in de toekomst opnieuw van de Christelijke belijdenis in de school van den Staat professie zou worden gedaan.

Van een facultatieve splitsing der Staatsschool naar de godsdienstige gezindten wilde Mr. Van der Bruggen niet weten. Op het voetstap van Alexander Vinet — wie zal ons dien religiozen, dien godvruchtigen man, dien tjaan, rijken geest opnieuw eens doen kennen — op het voetstap van Vinet, begeerde hij volledige scheiding van Staat en Kerk, dus ook van de Staatsschool en de Kerk en daarnaast de volle vrijheid voor groepen van burgers om scholen op te richten naar eigen gevoelde behoeften.

Dit verschil van opvattingen gaf in de kringen der Christelijke vrienden, van meet af wijfing, later bittere botsing en droefte scheiding. Aanvankelijk één in het protest tegen het drijven der Biedereverders, gingen Groen en Van der Bruggen later uit elkaar. Groen hield de leiding. Van der Bruggen's ideeën echter kregen de overhand. Of zoals de heer P. Oosterlee, directeur van den Klokkenberg, het in zijn werk „Geschiedenis van het Christelijk Onderwijs“ ongeveer uitdrukt: Groen vlag sierde het schip met Van der Bruggen's lading.

Over dit werk van den man, die beter dan de meesten, den stichter van de Klokkenberg school kent, spreken we D.V. een volgenden keer.

STRUKWERDA.

ZENDING EN EVANGELISATIE.

Roeping der Kerk?

Naar aanleiding van mijn laatste artikel in dit blad over „belangstelling“, zond een lezer mij een brief, waarin hij mij mededeelde, het in het geheel niet met me eens te wezen.

Hij verklaart te behooren tot hen, die voor den arbeid der Evangelisatie niets gevoelen. Voor zijn beaef is heel de Gereformeerde Evangelisatie niet veel meer dan wat „Leger-des-Heils-gedoe“ en wat liefhebberij van enkele leden der Kerk.

Daarna geeft deze lezer dan een beschrijving van wat naar zijn meening de Gereformeerde Evangelisatie demonstreert:

„Hier of daar in een Gereformeerd centrum een gebouwde huren en daar op Zondagavond evangeliëren, waarbij de hoorders dan voor 90 p.C. uit Gereformeerden bestaan, leden der gemeente, en de predikant voor den derden keer dien dag beluisterd wordt of bij afwezigheid van die, een of andere amateur-evangelist „vertelt“. Dat noemt men dan Gereformeerde Evangelisatie! En spreekt dan op jaar- en comite-vergaderingen van den moeilijken arbeid „in heggen en stegen“. Waar dat goed voor is, begrijp ik niet... De beste Evangelisatie is dunkt me als het in ieders handel en wandel uitkomt, dat hij een belijder is van den Christus.“

Het heeft me verbaasd, te hooren, dat er heden nog Gereformeerden zijn, die zoo over den arbeid der Evangelisatie kunnen denken en spreken. Ik zal niet trachten, den lezer, die me schreef, te overtuigen. Dan zou ik niets anders kunnen doen, dan herhalen, wat reeds tientallen malen is gezegd in de pers, op congressen, enz.

Maar ik wil alleen een paar opmerkingen maken. Vooral ook, omdat in het schrijven werd opgemerkt, dat „velen, en waarlijk niet de minsten onder ons volk van Evangelisatie niet veel moeten hebben“. Misschien zijn ze ook onder de lezers van dit blad. Laat ik daarom een paar dingen zeggen.

Bewijzen leveren voor het Schriftuurlijke der Evangelisatie doe ik niet. Broeder, die kunt ge vinden in b.v. de Handelingen der beide Gereformeerde Congressen voor Evangelisatie. Hebt ge wel eens ooit de monie genomen, om daar te lezen, wat uitnemende mannen, de eersten onder ons Gereformeerde volk, daar hebben gezegd?

Laat ik de zaak nu eens omkeeren, en vragen: heldt ge wel één bewijs voor het o.n. Schriftuurlijke der Evangelisatie? Wanneer daar mannen zijn, die het Evangelie brengen; en wanneer hun arbeid kennelijk gezegend wordt (dat moogt ge met geen enkel woord tegenspreken, broeder; daarop moogt ge niets, niets doen dan zwijgen — want het is zoo), zoodat er door dien arbeid komen uit de duisternis tot het licht — kunt ge me dan ook één enkel bewijs noemen uit de Heilige Schrift, dat die arbeid niet geoorloofd is?

Aan het eind van zijn schrijven komt de inzender met een bewijs voor zijn meening over de beste Evangelisatie. Maar weet ge, welk bewijs daar komt? Ge kunt het in het boven gegeven citaat lezen: „me dunkt“.

Christus er ook bovenal zoo uit. Op dat Jezus-beeld loopt, om er dan toch iets van te teekenen, b.v. een van zijn meest-betekennende, meest-bekende en voor hem meest-typereende, romans uit „Raskolnikows Schuld en Boete“. Het verhaal van den, hoe moet ik het zeggen, nihilistischen student, die, op sofistische gronden, gedreven door een theorie, nauw verwant aan Nietzsche's leer van den „Uebermensch“, komt tot een moord op een oude woekeeraarster, met alle gevolgen daarvan, voor hem persoonlijk en voor heel zijn omgeving. In dat boek komt o.m. ook een totaal aan lager wal geraakte dronkaard voor, wiens dochter haar eer verkoopt om het gezin van den hongerdood te redden. In een kroeg, waar hij schandelijk van zijn dochter verdrinkt, en met een schrikkelijk cynisme van deze dingen zit te spreken, hooren wij hem tenslotte zichzelf troosten met een beroep op Jezus, die met ons allen medelijden hebben zal. Ook met hem, den dronkaard, naar wien Jezus eens Zijn handen zal uitstrekken en dan zal hij weenedig voor Hem neervallen, voor Hem, die alles immers verstaat.

Maar, zooals ook al opgemerkt is, wij kunnen er niet aan denken een overzicht te geven van zijn werken, wij willen straks enkele voor Dostojewski typeerende trekken naar voren brengen, die dan ook te vinden zijn in zijn Jezus-beeld, maar eerst laten wij hem zelf dan nog tot U spreken, m.n. uit zijn boek: „De Gebroeders Karamazow“.³⁾ De worsteling met de groote vragen des levens, waarvan ik gewagde en die Dostojewski tot nitdrinking trachtte te brengen in zijn werken, was voor hem ook een worsteling met en om het Christendom, dat hij niet loslaten kon noch wilde. Prof. Dr. J. de Zwaan heeft over dezen strijd van Dostojewski geschreven en daarbij de legende van de „ontmoeting van Christus en den Groot-Inquisiteur“, zooals die verhaald wordt in het tweede boek van „De Gebroeders Karamazow“, genoemd: „een van de diepste uitingen van die zielverscheurende pijniging“.⁴⁾

Zijn eigen strijd heeft Dostojewski geteekend in Ivan Karamazow, die wankelt tusschen de nuchter-intellectuele beschouwing der dingen en de onweerstaanbare drang om te vertrouwen op de goddelijke macht, die in en door alles heen aanbiddelijk blijft. Des schrijvers ideaal van overwinnend geloof is te vinden in Aljocha Karamazow en vader Sossima, een kluisenaar. Ivan wordt getempt door het probleem van het lijden in de wereld, waarvan hij de vreeslijkste voorbeelden aanhaalt en hij zou God Zichzelf daarin willen zien rechtvaardigen. Dit alles wordt behandeld in een tweegesprek tusschen Ivan en Aljocha (zooals Prof. de Zwaan zegt: „een

dialogue tusschen Dostojewski's geloof en twijfel“). Ik laat er U het slot van hooren, Ivan is aan het woord en zegt na o.m. op den vreeselijken dood van een achtjarig jongetje gewezen te hebben (verscheurd door de honden van een beleedigd generaal):

„Luister, ik heb als voorbeeld de kinderen genomen, om mijne woorden duidelijker te maken. Ik spreek niet van de andere tranen, die de aarde doorweeken, van de schers tot de kera... Ik ben een nietsje en ik beken, niet te begrijpen waarom de dingen zoo zijn. De menschen zijn schuldig; zij hadden het paradijs gekregen, en hebben de vrijheid gewild, zij hebben het vuur uit den hemel gestolen, zonder te weten, dat zij er ongelukkig door zouden worden; zij zijn niet te beklagen. Ja, volgens mij, volgens den ongecultiveerden geest van Euclides, die aardich is en ellendig, weet ik, dat het lijden bestaat, dat er geen schuldigen zijn, dat alles niets is dan een eenvoudige resultante, dat alles in evenwicht is, maar ik kan er niet in toestemmen, te leven naar zulke principes. Wat raakt mij dat alles? Ik heb een wraak nodig, waar ik zelf in ben onder ga, en een voelbare wraak, op de aarde. Ik geef er niet om, dat ik de toekomstige harmonie nader heb gebracht voor de menschen, die er nog niet zijn. Ik wil het hart zien nederleggen bij den leeuw en den vermoorde den moordenaar zien omhelzen. Ik wil er bij zijn, als het waarom van alles geweten zal worden. Maar waarom moeten de kinderen met hun lijden de toekomstige harmonie koopen? Wie zal het mij zeggen? Ik begrijp, dat de menschen in de zonde voor elkaar verantwoordelijk zijn, maar dat de kinderen zonden deelen in de verantwoordelijkheid van hunne vaders, in alle misdaden van hunne vaders, dat is mij onbegrijpelijk. Men zal zeggen: het kind zal opgroeien en zal er toe komen, te zondigen. Maar als men het op zijn achtste jaar tot een doodgejaagd wild heeft gemaakt, als 't niet is opgegroeid?... O, Aljocha, ik laster God niet; ik begrijp wel, welke trilling door het heelal zal gaan, als alles zich zal verenigen in één lofzang: „Gij hebt recht, Heer, want de wegen zijn geopend!“ en als alles helder zal worden. 't Is mogelijk, dat ik op dat oogenblik, als ik zoelang geleefd heb, met de anderen uitroep: „Gij hebt recht, Heer...!“ Maar nu 't er nog tijd voor is, verklaar ik, dat ik 't niet wil en dat ik dank voor de harmonie.“

Zij is geen traan waard van dat mishandelde kind, omdat die traan niet verzoend is... En waartoe dient het, dat de hel de beulen wacht? Dat zal niet ongedaan maken, dat het slachtoffer geleden heeft... En is er harmonie, als de hel bestaat?... Ik wil, dat er niet meer wordt geleden, maar ik zeg, dat de waarheid niet waard

POPULAIR-WETENSCHAPPELIJKE SCHETSEN

Iets over het beeld van Jezus in de moderne literatuur

door

W. M. LE COINTRE.

XXII. *)

Zooals reeds gezegd, Dostojewski behandelt in zijn werken de meest-fundamentele bestaansvragen: wat is het leven? Hoe moeten wij leven? Hij doet dat anders dan Tolstoj, die daardoor ook gekweld wordt, maar er wijsgeerige betoelingen en problematische redeneeringen over opzet. Bij Dostojewski worden de vragen-zelf tot leven, d.w.z. hij beredeneert ze niet (hoe ontzaglijk veel er in zijn boeken ook geredeneerd wordt), maar beleeft ze. Dat geeft hem ook den geweldigen greep op zijn lezers. Die hij altijd weer leert, met boven zichzelf te herkennen. Feller realist dan hij was, bestaat er wellicht niet: verbijsterend mag heeten de diep-doordringende, alles en alles blootleggende en uiteenraffende ziels-analyse zijner figuren. Er lijkt voor hem lotterlijk niets verborgen. Hij is de vreeselijke illustrator, die nergens halt houdt van het „onbekwaam tot eenig goed en geneigd tot alle, alle kwaad“. Hij laat veel blechten in zijn werken, hij heeft daarbij dingen beschreven, naar ons verzekerd wordt, die men niet heeft durven drukken, terwijl o zoo vaak ons een huiver bevalt bij het lezen van wat dan wel gedrukt mocht...²⁾

Bij al dat ontsluiten van wat er woelt in een verzon-digd menschenhart en ook maar al te vaak ongehoorden naar buiten breekt (gelijk ge daarvan o.a. een catalogus vindt in Markus 7: 21, 22), wordt er veel gesproken, juist door degenen, die zich schuldig weten en bekennen aan de schriklijkste dingen, over God en Jezus Christus. Bijna alle deze menschen annexeren den Christus, naar Dostojewski's visie, zonder meer, ook voor zichzelf. Wat ergens gezegd wordt in zijn werk „Booze Geesten“: „zoodra iemand atheïst is, is hij geen Rus meer“.³⁾ is type-rend voor den schrijver. En, waar Dostojewski zelf een mensch is geweest, die een buitengewone liefde gehad heeft tot en medelijden geopenbaard voor, ja alle lijdenden, groote zondaren en misdadigers, daar ziet zijn

*) In het vorige artikel vielen enkele woorden weg, in de tweede kolom, op pg. 179, regel 17 v.o., waardoor de zin onverstaaenbaar werd. Gelieve te lezen: De titel alleen reeds bewijst, dat hij zich bezig hield met vraagstukken van economischen aard en (een heel waagstuk... etc.).

Lieve broer
meerden, v
Voor wat
tuurlijk wel
wijzen bijbr
formeerd zi
Verder se
te hebben v
meerden w
bouwte in
200 was: i
zocht; en a
dan zulk de
voor een z
die van E
dat het zoo
wordt verri
broeder nie
beter had
In mijn
een poging,
in heidenn
van het Ev
schap tot i
werk stolt,
denken, bre
krijgkheid
Verder w
predikanten
onder die v
Kerk afga
leden; voor
bij de Kerk
tijd verspill
Deze tege
gehoord. Te
dat ze gel
zoo, dat de
gelisatie, en
leden te be
Misschien
weer, dat
Onze Diena
soonlijk aan
geven — a
eens niets
ze die niet
verschijnsel
niets, te n
En als ze
verzorgen,
gelegenheid
te doen.
Of ja, er
avondsamen
gens den
Maar daarv
avond in d
der gemeen
vrijen Zond
avond kom
Zoo nu
schrijven v
hoevel nie

is, betaald t
kind. Ik wil
Zij kan hem
als zij niet k
de harmonie
Bevor mijn
zels al had
te te duur: i
zijn, moet ik
God niet, ik
„Dat is o
stem en nee
„Opstand
zeide Ivan
men niet ley
ij het was,
ophoude, z
kleine wege
te bouwen o
„Nee, ik
„Kun je
voor wie je
tot den prijs
„Nee bro
plotseling fr
den Wezen,
onschuldig l
Je hebt hem
hem zal ger
„Nee, ik
mij er al ove
de gewoonte
Aljocha“
En ten be
noten had,
titeld „De G
Deze tege
Zich voor ee
en wel in So
dank zij de
rucht, herke
zich rondom
zevenjarig
oogenblik ko
grisaard van
niet mager g
een onde, gr
gezocht wor
ven, en bev